

บทที่ ๖

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์กลอนกลบทไทยทั้ง ๓ สมัยคือ กลอนกลบทในศิริวิบูลยคติวิชาค
กลอนกลบทในตำรา เพลงยาวกลบทและกลบทอักษรและกลอนกลบทในกลบทสุภาษิตนั้น ผู้วิจัย
พบว่ามีข้อสรุปที่น่าสนใจดังนี้

- ๖.๑ มิตินทางทฤษฎีวิจันลีลาศาสตร์ของกลอนกลบท
- ๖.๒ ความแตกต่างระหว่างกลอนกลบทและกลอนชนิดอื่น
- ๖.๓ การจำแนกประเภทของกลอนกลบทตามกลไกทางภาษาศาสตร์
- ๖.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับชื่อของกลอนกลบท
- ๖.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาของกลอนกลบท
- ๖.๖ จังหวะและทำนองเสียงในการอ่านกลอนกลบท
- ๖.๗ ความแตกต่างของกลอนกลบทในสมัยต่างๆ

ทั้งนี้จะกล่าวรายละเอียดดังนี้

๖.๑ มิตินทางทฤษฎีวิจันลีลาศาสตร์ของกลอนกลบท

ลีช (Leech: 1969) ได้กล่าวถึงภาษาที่เข้ในร้อยกรองว่าเป็นภาษาที่แตกต่าง
ไปจากภาษาที่เข้ในร้อยแก้ว ในแง่ที่ว่าผู้แต่งต้องใช้ศิลปะในการประพันธ์บางอย่างกำหนด
ลงไปด้วย ซึ่งถึงแม้จะหาให้ภาษาที่ปรากฏในร้อยกรองนั้นแตกต่างไปจากภาษาปกติที่ใช้
อยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น อาจละประธาน หรือมีการเรียงลำดับพยางค์แตกต่างไป หรือ

อาจมีรูปแบบเขียนที่ต่างออกไป ฯลฯ ก็ไม่ถือว่าเป็นภาษาที่ไม่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ แต่ภาษาในร้อยกรองกลับได้รับการยอมรับ และถือว่าเป็นภาษาที่มีวจนลีลา เฉพาะแบบหนึ่ง

จากการศึกษาวิเคราะห์ เรื่องกลอนกลบทไทยที่กล่าวมาข้างต้น ก็ได้หลักฐานสนับสนุนคากล่าวของ ลีซ ได้เป็นอย่างดีเพราะผลการศึกษาพบว่า กลอนกลบทไทยมีวจนลีลา เฉพาะที่แตกต่างไปจากร้อยแก้วธรรมดา เช่น มีการกำหนดการใช้ตัวอักษรบางตัวลงไปหาให้ รูปของพยางค์ที่มีตัวอักษรที่กำหนดนั้นแตกต่างไปจากรูปของพยางค์ที่เขียนตามปกติทั่วไป ตัวอย่างได้แก่ การกำหนดการใช้แต่ "ศ" ไม่ให้ใช้ "ษ หรือ ส" ทำให้เกิดพยางค์ "เศศ" แทน "วิเศศ" แทน "วิเศษ" หรือ "ศุช" แทน "สุข" ดังนี้เป็นต้นซึ่งรูปพยางค์ที่เขียนผิดไปจากการเขียนตามปกตินี้จะไม่ถือว่าเป็นการเขียนที่ผิดแต่อย่างใด เพียงแต่จะจำกัดว่าใช้ได้ เฉพาะในร้อยกรองชนิดนี้เท่านั้น ฯลฯ

นอกจากจะพบความแตกต่างทางด้านภาษาที่ใช้ในกลอนกลบท และภาษาที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันแล้ว ผู้วิจัยยังพบลักษณะต่างว่ที่สำคัญของกลอนกลบทซึ่งแสดงให้เห็นอย่าง ชัดเจนว่ากลอนกลบทเป็นร้อยกรองประเภทหนึ่งซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะต่างไปจากร้อยกรองอื่น ตามมติทางทฤษฎีวจนลีลาศาสตร์ของ Crystal (1969) ดังนี้

๖.๑.๑ ด้านปัจเจกลักษณะ (individuality) หมายถึง ลักษณะทางภาษา ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลอนกลบท ปัจเจกลักษณะของกลอนกลบทคือ การเพิ่ม ลักษณะทางภาษาบางอย่างลงไปในการแต่ง นอกเหนือจากลักษณะบังคับเดิมที่กำหนดตาม ฉันทลักษณ์ของกลอน ซึ่งปัจเจกลักษณะทางภาษาของกลอนกลบทนี้ก็คือ การที่กลอนกลบท ใช้การซ้ำ หรือการกำหนดเฉพาะทางภาษาบางอย่าง หรือบางครั้งอาจจะใช้ทั้งการซ้ำและ การกำหนดเฉพาะในกลบทบางชนิด

การซ้ำทางภาษานี้จะซ้ำได้ตั้งแต่เสียงพยัญชนะ สระ หรือซ้ำตัวอักษรจนถึงการ ซ้ำพยางค์ เช่น กลบทงนาริว

"นับนับตั้งแต่นั้นแม่ขวัญเมือง ผ่องผ่องผิวผุด เหลืองรุ่ง เรื่องสุด
ส่องส่องแสงรังษีนี้ล้ำอุคม ล้ำล้ำเลิศมนุษย์เจ้าทรงครรภ์"

(ศิริวิบุลยศึกษาคถ)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า ผู้แต่งใช้ การซ้ำรูปพยางค์ ๒ พยางค์ที่อยู่ต้นวรรคทุวรรค นอกจากนั้นผู้แต่งยัง เพิ่มการซ้ำเสียงพยัญชนะต่อจากรูปพยางค์ที่ซ้ำกันอีกทั้งที่นำมาซ้ำข้อบังคับของ กล ทั้งนี้เป็นเพราะผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของกลอนกลบทใน เรื่องของการซ้ำทางภาษานั้นเอง

ส่วนการกำหนดเฉพาะนั้น ก็จะกำหนดได้ตั้งแต่ที่มาของพยางค์คือพยางค์ที่นำ มาซ้ำในการแต่ง ต้องเป็นพยางค์ที่มาจากภาษาซึ่งกลบทชนิดนั้นกำหนดไว้ เช่น กลบท สิงหาวาท ก็กำหนดว่าพยางค์ในบางตำแหน่งต้องมาจากภาษาบาลีสันสกฤต ฯลฯ นอกจากกำหนดที่มาของพยางค์แล้ว ยังมีการกำหนดเกี่ยวกับมาตราการประสมอักษร ตลอด ไปจนถึงการกำหนดจำนวนพยางค์ในการแต่ง

๖.๑.๒ ในด้านการสื่อสาร จดยทั่วไปค่าประพันธ์ประเภทกลอนนั้น คำสื่อที่ใช้ ระหว่างผู้ส่งและผู้รับสารคือ สื่อที่เป็นเสียง เห็นได้ชัดเจนนอกจากที่มีกลอนเสภา กลอนบทละคร ฯลฯ ซึ่งใช้สำหรับขับหรือร้อง และสื่อที่เป็นเสียงนี้ ผู้รับสารที่ไม่มีความรู้ทางหนังสือคือ อ่านหนังสือไม่ออกหรือ เขียนไม่าก็จะสามารถที่จะรับรู้สื่อนี้ได้ ดังนั้นกลุ่มของผู้สื่อกับผู้รับสาร จึงอยู่ในวงกว้างไม่จำกัดขอบเขต ซึ่งต่างกับกลอนกลบทอย่างมาก เนื่องจากกลอนกลบทจะ ใช้สื่อที่เป็นตัวเขียนมากกว่าสื่อที่เป็นเสียง คือ ผู้อ่านกลอนกลบทจะรับรู้สารที่ส่งมาผ่านทาง ตัวเขียนก่อน เมื่อรับรู้สารได้ เข้าใจถึงกลที่ผู้แต่งส่งมาแล้วจึงจะอ่านออก เสียงในภายหลัง ด้วยเหตุนี้ผู้รับสารจึงต้อง เป็นผู้ที่มีความรู้ทางหนังสือเป็นอย่างดี จึงจะสามารถรับรู้สารหรือ ไขกลได้ ดังนั้นกลุ่มของผู้สื่อกับผู้รับสารของกลอนกลบทจึงจำกัดอยู่ในวงแคบ เฉพาะผู้ที่มี ความรู้ทางหนังสือเป็นอย่างดีเท่านั้น

๖.๑.๓ ในด้านเวลา หากพิจารณาคุณลักษณะทางภาษาบางประการของกลอน กลบทในกลบทศิริวิบุลยศึกษาคถ คำราชาเพลงยาวกลบทและกลอักษร และกลบทสุภาษิต แล้ว จะเห็นได้ชัดว่าเป็นกลบทที่แต่งในระยะเวลาที่ห่างจากสมัยปัจจุบันมาก ลักษณะทางภาษาที่

เห็นชัดเจนถึงความแตกต่างนี้คือ การเขียนสะกดการันต์ที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน ซึ่งผู้อ่านสามารถเห็นได้โดยง่าย เช่น

คำว่า "เป็น" จะเขียนว่า "เปน"

คำว่า "เดิน" จะเขียนว่า "เคิร"

คำว่า "เพิ่มพูน" จะเขียนว่า "เพิ่มพูน"

คำว่า "ปฐพี" จะเขียนว่า "ปะฐะพี"

ฯลฯ

๖.๒ ความแตกต่างระหว่างกลอนกลบทกับกลอนชนิดอื่น

ในเรื่องความแตกต่างระหว่างกลอนกลบทกับกลอนชนิดอื่นนั้น ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างกลอนกลบทกับกลอนชนิดอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลอนกลบทซึ่งได้แก่ กลอนสุภาพ และกลอนรูป (concrete poetry) ดังจะแยกกล่าวใน ๒ หัวข้อคือ

๖.๒.๑ ความแตกต่างระหว่างกลอนกลบทกับกลอนสุภาพ

๖.๒.๒ ความแตกต่างระหว่างกลอนกลบทกับกลอนรูป

ดังมีรายละเอียดดังนี้

๖.๒.๑ ความแตกต่างระหว่างกลอนสุภาพกับกลอนกลบท

แม้ว่าตำราไวยากรณ์โบราณเช่น หลักภาษาไทยของพระยาอุปกิตศิลปสารจะอธิบายว่า กลอนกลบทมีลักษณะทางด้านลักษณะโดยทั่วไปเหมือนกับกลอนสุภาพเพียงแต่จะมีการเพิ่มลักษณะบังคับบางอย่างลงไปเป็นพิเศษจึงเกิดเป็นกลอนขึ้นก็ตามที แต่จากการศึกษานี้พบว่าความแตกต่างของกลอนสุภาพ และกลอนกลบทนั้นมีใช่เพียงแต่มี ลักษณะบังคับพิเศษเพิ่มเติมเท่านั้น กลอนสุภาพและกลอนกลบทยังมีความแตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้ด้วย คือ

ก. ลีอ กลอนสุภาพจะใช้ลือที่เป็นเสียง เป็นสำคัญ หมายความว่าในการ

แต่งกลอนสุภาพโดยทั่วไปนั้น กวีผู้แต่งจะเน้นให้ผู้รับสารได้รับรู้เรื่องราวหรือสารของกลอน จากเสียงอ่านมากกว่ารับรู้จากรูปเขียน เช่น กลอนสัทวา ก็จะมีการนำมาขับเค็ดต่อกัน ระหว่างชาย หญิง หรือแม้แต่กลอนบทละครซึ่งใช้สื่อที่เป็นรูปเขียนแต่การเขียนนั้นก็เพื่อให้อ่านออกเสียง เป็นสำคัญ ดังนี้เป็นต้น นั่นคือ กลอนสุภาพนั้นถึงแม้จะใช้รูปเขียนก็ตามแต่รูปเขียนมีไว้เพื่อให้อ่านออกเสียง ทั้งนี้เพราะกลอนสุภาพเน้นสื่อที่เป็นเสียงมากกว่าสื่อที่เป็นรูปเขียนซึ่งตรงกันข้ามกับกลอนกลบทที่จะเน้นสื่อที่เป็นรูปเขียนมากกว่าสื่อที่เป็นเสียง ทั้งนี้เพราะกวีผู้แต่งกลอนกลบทนั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะแต่งกลบทให้เป็นกล ผู้รับสารต้องใช้เวลาให้ออกก่อนจึงจะอ่านได้ถูกต้อง ตัวอย่างเช่น กลบทหญิงทาง

"อามาศย์น้อมอภิวาท บังคมถวายกายพร้อม
ผลล่ำบายบาทหน้า จัดแจงกันผันผาย"
(ศิริวิบุลยคิติกิชาคก)

จากตัวอย่างนี้ผู้รับสารจะต้องใช้เวลาเพื่อให้อ่าน ผู้แต่งซ่อนกลไว้อย่างไรเสียก่อน จึงจะอ่านออกมาได้ นั่นคือกลอนกลบทจะเน้นสื่อที่เป็นรูปเขียนเป็นสำคัญ

ข. ผู้ส่งสารและผู้รับสาร เนื่องจากกลอนสุภาพเน้นสื่อที่เป็นเสียงเป็นสำคัญดังกล่าวดังนั้นผู้ส่งสารและผู้รับสารอาจเป็นชาวบ้านธรรมดาที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ไปจนถึงผู้มีการศึกษาอ่านออก เขียนได้ เป็นอย่างที่ดีก็ได้ ทั้งนี้เพราะสื่อที่เป็นเสียงนี้สามารถที่จะรับรู้และเข้าใจได้ง่ายกว่าสื่อที่เป็นรูปเขียน แต่สำหรับกลอนกลบทนั้นจะจำกัดทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารว่าจะต้อง เป็นผู้ที่มีการศึกษาอ่านออก เขียนได้ เป็นอย่างดี คือต้องเป็นปราชญ์ผู้ซึ่งมีความรู้ทั้งทางหนังสือและมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดด้วย เพราะกลอนกลบทนั้นเป็นกลทางภาษาซึ่งแล้วแต่ผู้แต่งหรือผู้ส่งสารจะสร้างกลแบบใด ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าเมื่อสร้างกลขึ้นมาแล้วและส่งไปยังผู้รับสาร ผู้รับสารก็ต้องมีความสามารถที่จะเขกลนั้นได้ด้วย เมื่อเป็นอย่างนี้ย่อมเห็นได้ว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารต้อง เป็นบุคคลที่มีความสามารถทางภาษาทัดเทียมกันซึ่งในกรณีนี้ก็คงได้แก่ ผู้เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิตที่อยู่บ้านวัง เท่านั้นหาใช่ชาวบ้านธรรมดาโดยทั่วไปไม่

ค. รูปแบบ ถึงแม้กลอนสุภาพและกลอนกลบทจะมีลักษณะทางฉันทลักษณ์ที่วางเหมือนกัน คือ มีจำนวนพยางค์ในแต่ละวรรคได้ตั้งแต่ ๖ - ๑๒ พยางค์ได้เท่ากัน มีจำนวนวรรคใน ๑ บทเท่ากันคือ ๔ วรรคและมีสัมผัสบังคับเหมือนกัน คือ พยางค์สุดท้ายของวรรคสุดท้ายจะสัมผัสกับพยางค์ในวรรคแรกได้ตั้งแต่ พยางค์ที่ ๑ - พยางค์ที่ ๕ พยางค์ใดพยางค์หนึ่งแต่ที่นิยมมาก คือพยางค์ที่ ๓ พยางค์สุดท้ายของวรรคแรกสัมผัสกับพยางค์สุดท้ายของวรรครอง และพยางค์สุดท้ายของวรรครองจะสัมผัสกับพยางค์ในวรรคส่งได้ตั้งแต่ พยางค์ที่ ๑ - พยางค์ที่ ๕ พยางค์ใดพยางค์หนึ่ง และหากแต่งหลายบท พยางค์สุดท้ายของบทแรกจะสัมผัสกับพยางค์สุดท้ายของวรรคแรกในบทต่อไป

แต่กลอนกลบทยังมีการเพิ่มเติมลักษณะทางภาษาบางอย่างลงไปอีกซึ่งทำให้เกิดเป็นกลบทที่แตกต่างกันได้มากมายหลายชนิด ลักษณะทางภาษาเหล่านี้ผู้วิจัยเรียกว่า กลอนหลักในการสร้างกลซึ่งมี ๖ ประการคือ

๑. ชนิดของภาษาหรือเงื่อนไขของกล(ST) หมายถึงการที่ทวิกำหนดว่าจะสร้างกลด้วยโครงสร้างทางภาษาอะไร เช่น จะสร้างกลด้วยเสียง หรือจะสร้างกลด้วยตัวอักษร ฯลฯ ซึ่งงานวิจัยนี้พบว่า กวีจะสร้างกลด้วยเสียงพยัญชนะ(C) เสียงสระ(V) หรือทั้งเสียงพยัญชนะและสระ(CV) และพยางค์(Sy) ตัวอักษร(AL)ซึ่งมีทั้งอักษรพยัญชนะ สระและวรรณยุกต์(T) และชนิดผสม(Mx)ระหว่างกลประเภทเสียงและกลอักษร

๒. แบบของกล (TY) หมายถึงวิธีการในการสร้างกลซึ่งมี ๓ แบบ คือ การซ้ำ (R) การกำหนดเฉพาะ (L) และทั้งการซ้ำและการกำหนดเฉพาะ (RL)

๓. ลักษณะของกล (FT) จะจำแนกตามความซับซ้อนของกลออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ แบบธรรมดา (S) และ แบบซับซ้อน (M)

๔. ตำแหน่งที่เกิด (P) หมายถึงที่เกิดของกล จะมี ๒ แบบคือ การเกิดกลในวรรคเดียวกัน (P_1) การเกิดกลในต่างวรรค (P_2) คือรูปแบบของกลจะเกิดในวรรคหนึ่งและเนื่องไปยังวรรคที่ติดกันด้วย

๕. จำนวนของหน่วยต้นแบบ (O) หมายถึงจำนวนของหน่วยต้นแบบ

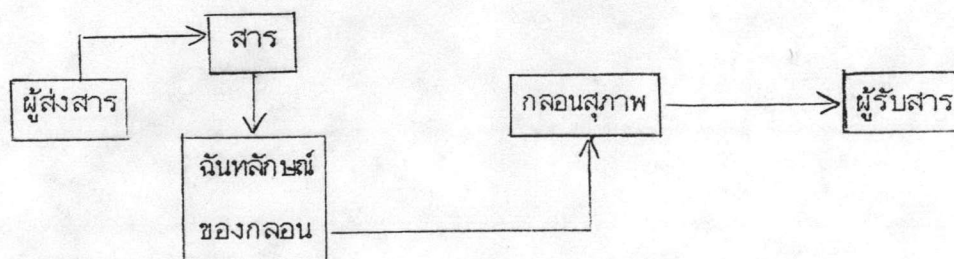
ของกลที่กินเข้ามาใช้สร้างกล จะใช้ตัวเลขแสดงจำนวนหน่วยไว้ข้างล่าง เช่น $O_2 =$ ต้นแบบ มี ๒ หน่วย

๖. จำนวนของหน่วยผลลัพธ์ (G) หมายถึงผลรวมของหน่วยต้นแบบ กับจำนวนของรูปหรือเสียง ที่เกิดจากการใช้กลนั้นว่าต่อหนึ่งหน่วยต้นแบบ จะใช้ตัวเลขแสดง จำนวนหน่วยไว้ข้างล่าง เช่นเดียวกัน เช่น $G_2 =$ มีจำนวนของหน่วยผลลัพธ์เป็น ๒ หน่วย ต่อหน่วยต้นแบบ ๑ หน่วย

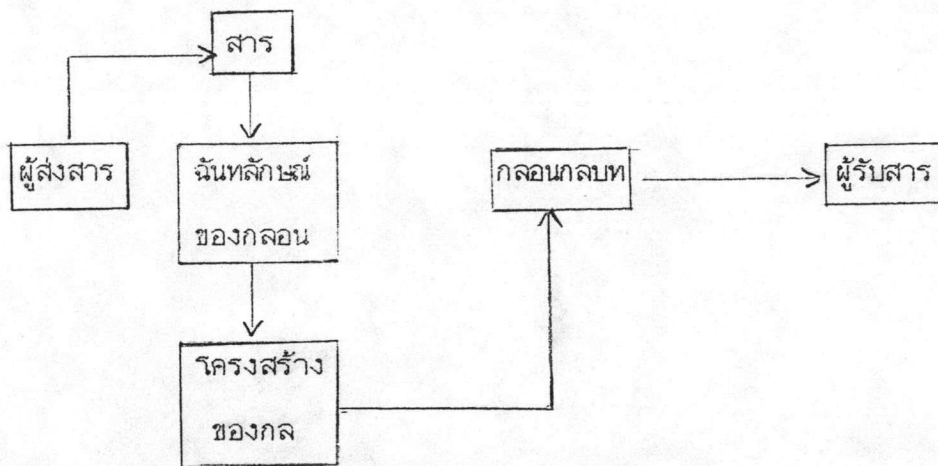
จากกลหลักทั้ง ๖ ประการอันเป็นองค์ประกอบของกลบทแต่ละชนิดนี้เมื่อนำ เข้าประกอบเป็นสูตรโครงสร้างของกลบทแล้ว สามารถทำให้เกิดเป็นกลบทที่มีรูปแบบเฉพาะ ของตนเองแตกต่างกันไปได้ถึง ๑๐๑ ชนิด(ดังกล่าวละเอียดแล้วในบทที่ ๓)

๗. สาร หรือ เนื้อหา ในการแต่งกลอนสุภาพนั้นกวีผู้แต่งจะมุ่งถ่ายทอด เรื่องราว ความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ ไปสู่ผู้รับสารโดยตรง แต่สำหรับกลอนกลบทจะไม่ เป็นเช่นนั้น เพราะกวีจะมีจุดประสงค์ที่กลก่อน คือมุ่งให้ผู้อ่านไขกลให้ได้ก่อน แล้วจึงจะ รับรู้ถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่กวีส่งไป นั่นคือ กลอนกลบทเป็นเหมือนเกมปริศนาอย่างหนึ่งที่ ผู้อ่านไม่เพียงแต่รับรู้ เรื่องราวอย่างเดียว แต่จะต้องแก้ปริศนาให้ได้ด้วยก่อนว่าผู้แต่งส่ง ปริศนาอะไรมาเมื่อแก้ปริศนาได้จึงจะสามารถรับรู้ เรื่องราวหรือสารได้ถูกต้อง โดยเฉพาะ เห็นได้ชัดจากกลอนกลบทที่มีรูปแบบพิเศษ หากผู้อ่านไขกลไม่ถูกจะไม่สามารถรับรู้สารหรือ เรื่องราวที่ผู้แต่งส่งมาได้เลย ดังจะเปรียบเทียบให้เห็นกระบวนการในการสื่อสารระหว่าง กลอนและกลอนกลบทในแผนภูมิข้างล่างนี้

แผนภูมิที่ ๑ กระบวนการในการสื่อความหมายของกลอนสุภาพ

แผนภูมิที่ ๒ กระบวนการในการสื่อความหมายของกลอนกลบท

จากแผนภูมิ แสดงให้เห็นความแตกต่างในกระบวนการสื่อความหมายของกลอนสุภาพและกลอนกลบทได้ว่า ผู้แต่งกลอนสุภาพเมื่อมีสารที่จะส่งไปยังผู้รับสารก็จะแปลงสารนั้นให้เข้ากับฉันทลักษณ์ของกลอนแล้วส่งไปยังผู้รับสารเลย แต่ผู้แต่งกลอนกลบทเมื่อมีสารที่จะส่งไปยังผู้รับสารก็จะแปลงสารนั้นให้เข้ากับฉันทลักษณ์ของกลอนก่อน แล้วจากฉันทลักษณ์ของกลอนก็แปลงไปสู่โครงสร้างของกลอีกทีหนึ่งก่อนที่จะส่งไปยังผู้รับสาร ดังนั้นผู้รับสารจึงได้รับสารที่เป็นรูปแบบของกลแทนที่จะเป็นรูปแบบของกลอนสุภาพธรรมดา เมื่อจะรับทราบสารที่ส่งมาจึงต้องไขกลให้ออก เสียก่อน เป็นลำดับแรก

อนึ่งจากการที่ผู้แต่งกลอนกลบทนั้นต้องแปลงสารที่จะส่งไปยังผู้รับถึง ๒ ชั้นคือชั้นแรกต้องแปลงสารให้ถูกลักษณะบังคับทางฉันทลักษณ์ของกลอน และชั้นที่สองต้องแปลงสารให้ถูกต้องกับโครงสร้างของกลที่จะใช้จึง เป็นเหตุให้เกิดการจกกันการที่จะเลือกใช้ถ้อยคำบรรยายเรื่องราว ตลอดจนความรู้สึกและอารมณ์เพราะต้องดูให้ถ้อยคำถูกต้องตามลักษณะบังคับ โดยเฉพาะลักษณะบังคับทางการสร้างกลซึ่งเป็นข้อบังคับที่สำคัญและ เจาะจงมากจึงมีผลที่เกิดตาม ๒ ประการคือ

ประการแรก ความเป็นอิสระในการแต่ง กล่าวคือ ในการแต่งกลอนสุภาพกวีผู้แต่งจะมีอิสระในการแต่งมากกว่า เพราะเพียงแต่แต่งให้มีลักษณะบังคับทางฉันทลักษณ์

ถูกต้องเท่านั้นก็เพียงพอแล้ว แต่ในการแต่งกลอนกลบท นอกจากกวีจะแต่งให้มีลักษณะบังคับทางฉันทลักษณ์ถูกต้องแล้วยังต้องแต่งให้ถูกต้องตามโครงสร้างของกลด้วยว่า กลอนกลบทที่แต่งนี้จะมี สูตรโครงสร้างของกลเป็นแบบใดก็ต้องแต่งให้ถูกต้องกับสูตรโครงสร้างของกลชนิดนั้นด้วย นั่นคือ กลอนกลบทจะมีลีลาแบบตายตัวในการแต่ง หากมีความยากในการแต่งมากกว่ากลอนสุภาพจึงนับเป็นที่นิยมแต่งเท่ากับกลอนสุภาพ

ประการที่สอง ความเป็นอิสระในการสื่อความหมาย กล่าวคือ เนื่องจากลักษณะบังคับทางฉันทลักษณ์ของกลอนสุภาพเป็นการบังคับที่กว้างคือ จะมีบังคับเฉพาะสัมผัส นอกเท่านั้น ซึ่งเป็นบังคับเกี่ยวกับเสียงสระนั่นเอง ผู้แต่งจึงมีโอกาที่จะเลือกสรรหาคำมาใช้ได้มากกว่า แต่กลอนกลบทนอกจากจะมีบังคับสัมผัสนอก เช่นเดียวกับกลอนสุภาพแล้ว ยังมีบังคับพิเศษเพิ่มเติมอีก เช่น อาจมีบังคับเกี่ยวกับเสียงพยัญชนะต้นบางพยางค์ บังคับเกี่ยวกับเสียงสระในบางพยางค์ หรือบังคับเกี่ยวกับที่มาของพยางค์ว่าต้องมาจากภาษาใด ฯลฯ ข้อบังคับพิเศษเหล่านี้มีผลให้ผู้แต่งไม่สามารถเลือกใช้คำได้มากนัก ซึ่งเป็นผลให้การสื่อความหมายโดยอาศัยถ้อยคำนี้ถูกจำกัดอยู่ในวงแคบทำให้ไม่สามารถสื่อเรื่องราวความรู้สึกและอารมณ์ได้สมบูรณ์ดีเท่ากับกลอนสุภาพ

๖.๒.๒ ความแตกต่างของกลอนกลบทกับกลอนรูป (concrete poetry)

อองการ์ด์ (Augarde ,1984 : 151) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับ กลอนรูป (concrete poetry) ว่า

"Concrete poetry is half way between literature and art. It uses words and letters to create patterns , shapes, or pictures. Normal sentence - construction takes second place to the way the letters are arranged on the page. Concrete poets play with words in a way that is nearer the work of sculptors and painters than poets : they invite us to look at a piece of text as if it were a

picture or a piece of sculpture."

ข้อความข้างบนนี้หมายความว่า กลอนรูปมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างภาษาและศิลปะ เพราะกลอนรูปจะใช้คำหรือตัวอักษร สร้างกระสวน หรือรูปร่างหรือรูปภาพขึ้นมาก่อนส่วน โครงสร้างของประยคนั้นจะถือเป็นรองจากการสร้างรูป กวีผู้สร้างกลอนรูปจากคำนี้จะมี วิธีการที่ใกล้เคียงกับสถาปนิกหรือจิตรกรมากกว่าวีรกรรมดา เพราะ เขาจะหาให้เรามอง เห็น สารหรือ เรื่องราวที่เขาส่งมา เป็นรูปภาพหรือเป็นสถาปัตยกรรมอย่างหนึ่งด้วย

งานของจาง แซ่คัง จะมีลักษณะเป็นกลอนรูปมากกว่า เป็นกลอนสุภาพธรรมดา เพราะจางจะไม่เขียนกลอนในรูปแบบของกลอนโดยทั่วไป คือเขียนเป็นวรรคแต่ละวรรคมี จำนวนพยางค์หรือคำเท่ากันหรือมีสัมผัสตรงตามบังคับ แต่จางจะเขียนกลอนในรูปแบบที่เป็นศิลปะคือไม่คำนึงถึง จำนวนของพยางค์หรือคำและไม่คำนึงถึงสัมผัสด้วย กลอนของ จางจะมุ่งให้ผู้อ่านเกิดความคิดสร้างสรรค์เอง หรือเกิดจินตนาการขึ้นเอง จากรูปแบบ ของการเขียนและจากเนื้อความ จนมีบางคนเรียกงานของจางว่า "กลอนเปล่า" เนื่องจากไม่เน้นสัมผัสแต่ในที่นี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า งานของจางมีลักษณะเป็นกลอนรูปมากกว่า เนื่องจากเน้นรูปแบบของการเขียนให้มีความหลากหลายด้วย นอกเหนือไปจากสารที่ส่ง มายังผู้รับซึ่งตรงกับลักษณะของกลอนรูปที่ ออกอาร์คกล่าวไว้แน่นอน ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่าง กลอนของจางที่ชื่อ "ข้าวสุก" เพื่อเป็นหลักฐานให้เห็นว่างานของจางนั้น มีลักษณะเป็น กลอนรูปมากกว่ากลอนสุภาพธรรมดา ดังนี้

ข้าวสุก

เด็กคนนั้น

ไปที่ห้องนา

ดู

คนทานาคั่วหยาดเหงื่อ

ที่ละหยด ที่ละหยด ที่ละหยด ที่ละหยด

ที่ละหยด ที่ละหยด ที่ละหยด ที่ละหยด

ที่ละหยด ที่ละหยด ที่ละหยด ที่ละหยด

ที่ละหยด ที่ละหยด ที่ละหยด ที่ละหยด

กลางแสงแดด

เด็กคนนั้น

อยู่ที่บ้าน

กินข้าวสุก

ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด

ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด

ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด

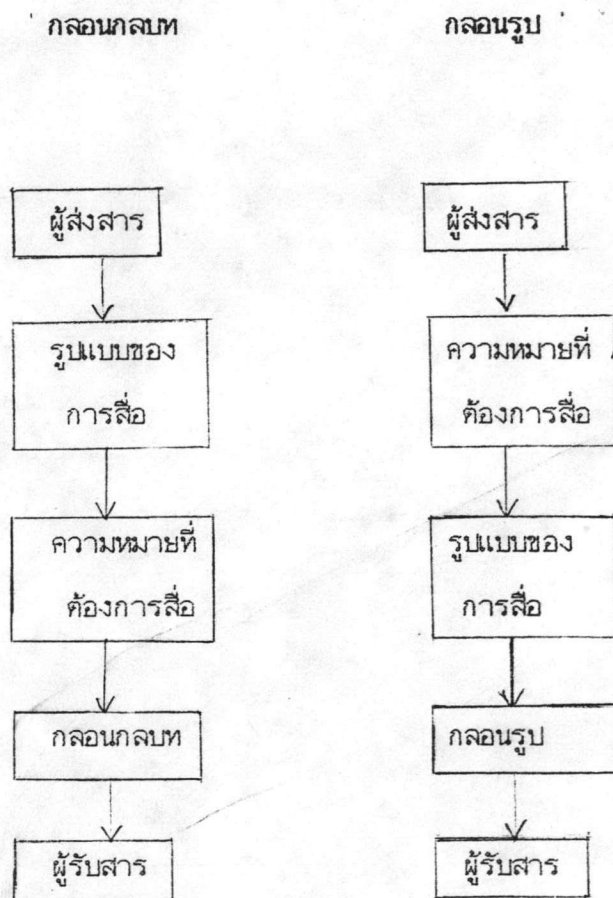
ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด ที่ละ เมล็ด

กลางแสงจันทร์.

สำหรับกลอนกลบทวิเศษ เฉพาะกลอนกลบทที่มีรูปแบบพิเศษนั้น ถึงแม้ว่าผู้แต่งจะมีการเขียนให้มีลักษณะต่างไปจากกลอนสุภาพวิเศษทั่วไปก็ตาม แต่ลักษณะการเขียนที่ต่างไปจากปกตินี้มิได้เริ่มต้นด้วยการกำหนดความหมาย แต่จะเริ่มต้นด้วยกลหรือปริศนาให้ผู้อ่านคิดว่า

รูปที่เขียนต่างไปนี้จะถอดออก เป็นรูปการเขียนของกลอนบทคืออะไร ดังนั้นกลอนกลบทจึงแตกต่างจากกลอนรูปที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นความแตกต่างเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของกลอนกลบทและกลอนรูปไว้ในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๓ แสดงกระบวนการในการสร้างกลอนกลบทและกลอนรูป

จากแผนภูมิเห็นได้ว่า กระบวนการของการสร้างกลอนรูปจะเริ่มจากผู้ส่งสาร มีความหมายที่ต้องการสื่ออยู่ก่อน แล้วจึงกำหนดรูปแบบของการสื่อขึ้นมาให้เป็นกลอนรูปส่งไปยังผู้รับสารแต่กระบวนการของการสร้างกลอนกลบทจะกลับตรงข้ามกัน คือจะเริ่มจากผู้ส่งสารกำหนดรูปแบบของการสื่อขึ้นมาก่อนแล้วจึงใส่ความหมายที่ต้องการสื่อลงไปให้สอดคล้อง

คล้องกับรูปแบบที่ได้กำหนดไว้ เกิดเป็นกลอนกลบทส่งไปยังผู้รับสาร

๖.๓ การจำแนกประเภทของกลอนกลบทตามกลไกทางภาษาศาสตร์

กลไกทางภาษาศาสตร์ในที่นี้คือ กลไกทางระบบเสียง (phonology) เช่น ระบบเสียงพยัญชนะ สระ ฯลฯ กลไกทางระบบคำ (morphology) และกลไกทางระบบอักษร (graphetics and graphology) ซึ่งหากจะนำกลไกเหล่านี้มาจำแนกกลอนกลบททั้ง ๑๐๑ ชนิดนี้จะได้เป็น ๔ กลุ่มใหญ่คือ

- ๖.๓.๑ กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางเสียง
- ๖.๓.๒ กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางระบบคำ
- ๖.๓.๓ กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางระบบอักษร
- ๖.๓.๔ กลอนกลบทที่ใช้กลไกผสม

ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละประเภทดังนี้

๖.๓.๑ กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางเสียง

กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางเสียง หมายถึง กลอนกลบทที่นำเสียงในภาษา อันได้แก่ เสียงพยัญชนะ หรือเสียงสระมาเป็นกลแยกย่อยได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

ก. กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางเสียงสระ หมายถึง กลอนกลบทที่นำเสียงสระมาเป็นกลมีทั้งหมด ๖ กลบทได้แก่ กลบทสิงห์โตเล่นหาง กลบทก้านต่อคอก กลบทอักษรสังวาศ กลบทช้างชูวงว และกลบทพุ่มนวม และกลบทมธุรสวาที

ตัวอย่าง เช่น กลบทก้านต่อคอก

"ครั้นรุ่งสว่างสว่างรัศมีศรี พระภูมิเดิรเนินป่าหา

ซึ่งผลน้ำกลักลาดคาษาปามา ให้อัชญาเจ้าเสวยเชษฐสมชม"

(ศิริวิบูลคดีชาดก)

เห็นว่า ลักษณะของกลอนกลบทก้านต่อคอกคือ พยางค์สุดท้ายและพยางค์รอง

สุดท้ายของแต่ละวรรคจะมีเสียงสระเดียวกัน เช่น ท้ายวรรคสดับจะมีเสียงสระ/i:/ซ้ำกัน

ข. กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางเสียงพยัญชนะ หมายถึง กลอนกลบทที่หน้าเสียงพยัญชนะมาเป็นกลมีทั้งหมด ๑๑ กลบท ได้แก่ กลบทอักษรล้วน กลบทเบญจวรรณห้าสี กลบทอักษรล้วน(ชื่อซ้ำกัน) กลบทศรีษะมก กลบทเลงวางครวจ กลบทเจ้าเขินเดินค้ำบुक กลบทระลอกแก้วกระทบฝั่ง กลบทกินรรา กลบทดวงเดือนประดับดาว กลบทงูกระหวัดหาง และกลบทอักษรบริพันธ์

ตัวอย่าง เช่น กลบทอักษรล้วน

"จักกลับกล่าวข่าว เข็มคาบศน้อย ครั้นสุริยาอุยเลื่อนล่องส่องสวัสดิ์
สว่างแจ่มแสงศรีสุริยจรัส เลื่อนลอยลับเขาแก้วมุกนคร"
(ศิริวิบุลภคิตชาคก)

เห็นได้ว่า วรรคแต่ละวรรคจะมีเสียงพยัญชนะเดียวกันเกิดซ้ำกัน ๓ ครั้ง เช่น วรรคสดับจะมีเสียงพยัญชนะ /d/ ซ้ำกัน ๓ ครั้ง

ค. กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางเสียงพยัญชนะและเสียงสระ หมายถึง กลอนกลบทที่หน้าทั้งเสียงพยัญชนะและเสียงสระมาเป็นกลมีทั้งหมด ๕ กลบท คือ กลบทสุรางค์ระบำ กลบทหมันทุกคติ กลบทคานินนางสระ กลบทบเดินค้อยหอย กลบทอักษรสลับล้วน กลบทบเดินสลักเพชร กลบทนารายณ์ทรงเครื่อง กลบทข้างประสาธนา และกลบทนาคราชแผลงฤทธิ์

ตัวอย่าง เช่น กลบทหมันทุกคติ (เดินสามตอน)

"เลือร่องสอง เรียงเสียงราน ก้องทวยการสีก๊กิกหวาน
นอนเอนเนอิ่งนิ่งอ้วน ครีกรวนครวญระควารน"
(ศิริวิบุลภคิตชาคก)

เห็นได้ว่า แต่ละวรรคจะมีการซ้ำของเสียงพยัญชนะ ๒ เสียง ๓ ครั้ง และมีการซ้ำของเสียงสระเดียวกัน ๒ ครั้ง เช่น วรรคสดับจะมีการซ้ำของเสียงพยัญชนะ /s/ และ /r/ ๓ ครั้ง และยังมี การซ้ำเสียงสระ /ว:/ และ /ia/ ๒ ครั้ง

จ.๓.๒ กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางระบบคำ

กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางระบบคำนั้นในงานวิจัยนี้จะหมายถึง กลอนกลบทที่นำพยางค์มาใช้เป็นกล ซึ่งในการสร้างกลเป็นพยางค์นี้ยังแยกได้อีก เป็น ๓ กลุ่มย่อย คือ

ก. กลอนกลบทที่ใช้ในการซ้ำพยางค์ หมายถึง กลอนกลบทที่กำหนดคำให้มีรูปพยางค์เดียวกันเกิดขึ้นอย่างน้อย ๒ ครั้ง กลอนกลบทที่ใช้ในการซ้ำพยางค์นี้มีทั้งหมด ๒๗ กลบท ได้แก่ กลบทธงนำริ้ว กลบทหรักร้อย กลบทครอบจักรวาล กลบทพยัคฆ์ข้ามห้วย กลบทเสื่อช้อนเล็บ กลบทกินรเก็บบัว กลบทตรีพิธพรรณ กลบทมังกรคาบแก้ว กลบทสารถีชักรถ กลบทมยุราพ้องทาง กลบทหงษ์คาบพวงแก้ว กลบทดุริยางคจาเรียง กลบทพระจันทร์ทรงกลด กลบทฉัตรสามชั้น กลบทระแคะไค้ไม้ กลบทหัวพันหลัก กลบทกวางเดินดง กลบทบุษบงแย้มผกา กลบทหม่าเหลี่ยมรด กลบทนาคเกี่ยวหวัด กลบทจตุรงค์ประดับ กลบทหงษ์ทองสีลา กลบทบัวบานกลีบ กลบทภูมรินเชยทราบเกสร กลบททศประวัติ กลบทพวงแก้วกุดั่น และกลบทสร้อยสน

ข. กลอนกลบทที่ใช้ในการกำหนดเฉพาะ หมายถึงกลอนกลบทที่มีการกำหนดเฉพาะเกี่ยวกับพยางค์ที่นำมาใช้ เช่น กำหนดเกี่ยวกับที่มาของพยางค์ การกำหนดจำนวนพยางค์ การกำหนดน้ำหนักของพยางค์ และการกำหนดการเรียงพยางค์ ฯลฯ มีทั้งหมด ๑๕ กลบท ได้แก่ กลบทสิงห์พาวท กลบทจตุรงค์ระดมกล กลบทคุณบท กลอนลิลิต กลบทตะเข็บไต๋ซอน กลบทอินทาทิกร กลบทบวรเจดีย์ กลบทวสันตคิลลาวาที กลบทมาลีนี้ รุสภิต กลบทวิภลิตสพสา บังคับให้ใช้แต่ ก กา บังคับให้ใช้ ก กา กน บังคับให้ใช้ ก กา กน กง บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กต บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กต กก บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กต กก กบ บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กต กก กบ กม กลบทอักษรกลอนตายและกลบททยหลัง เข้าคลอง

ค. กลอนกลบทที่ใช้ทั้งการซ้ำและการกำหนดเฉพาะ หมายถึง กลอนกลบทที่มีการซ้ำรูปพยางค์อย่างน้อย ๑ ครั้ง และยังมีกำหนดเฉพาะเกี่ยวกับพยางค์ที่นำมาใช้อีก กลอนกลบทที่ใช้ทั้งการซ้ำและการกำหนดเฉพาะมีเพียง ๑ กลบท ได้แก่ กลบทยักยัก

ตัวอย่าง

"จำนวนใจใจจางจิต วงพั้งพั้งคิประคองขัวมึ
เนตร์ไม่วายวายทุกซทุกวันกรร แสงสวาทหาคหวันกมลจหม"
(ศิริวิบุลภคิตชาตก)

เห็นได้ว่า ในแต่ละวรรคจะมีรูปพยางค์ที่เหมือนกัน ๒ รูป และพยางค์ที่อยู่ท้ายวรรคหน้าจะต้อง เป็นพยางค์ที่มีความหมายร่วมกับพยางค์หน้าของวรรคที่ตามมา เช่น ในวรรคสลับจะมีรูปพยางค์ "จ" เกิดซ้ำกัน ๒ ครั้ง และพยางค์ "จิต" ที่อยู่ท้ายวรรคต้องมีความหมายร่วมกับ "วง" ซึ่งเป็นพยางค์ที่อยู่ต้นวรรครับที่ตามมาด้วย

๖.๓.๓ กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางระบบอักษร

กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางระบบอักษร หมายถึง กลอนกลบทที่ใช้ลักษณะการเขียนตัวอักษร เช่น การสะกดการันต์ต่างๆ หรือการเขียนตัวอักษรให้เรียงเข้าเป็นรูปแบบที่ต่างไปจากการเขียนโดยทั่วไป มาเป็นกล กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางระบบอักษรนี้แยกได้เป็น ๒ กลุ่มย่อย คือ

ก. กลอนกลบทที่บังคับเกี่ยวกับตัวอักษรที่เขียน หมายถึง การกำหนดรูปตัวอักษรที่เข้าเป็นพิเศษ เช่น กำหนดคาให้เข้าเฉพาะ "ส" หรือกำหนดคาให้เข้าไม่มัลยาฯ ดังนี้เป็นต้น มีทั้งหมด ๗ กลบท คือ กลบทสุนทรภสกล กลบทวิมลลาที กลบทอธิบคืออักษร กลบทกระจายนะมณฑล กลบทถาวรธรรมา กลบทโรสภณานุกูล และกลบทอุภาะโคโรภวิวิลาศ

ข. กลอนกลบทที่มีการเขียนเป็นรูปแบบพิเศษ เป็นกลอนกลบทที่เขียนในลักษณะที่ผู้อ่านดูแล้วจะเกิดความสงสัยว่า อ่านอย่างไรจึงจะถูกต้อง คือผู้อ่านต้องไขกลจากรูปแบบการเขียนก่อน เช่น กลบทดอกไม้พวงค่านอง จะมีรูปแบบการเขียนคือ

	แม่ริมวิฑิตทองทิพย์
	จะลิบครรรไลสถาน
หญิงกสนมว่า	แม่ริมวิฑิตนากานาน
	ลมภาลประหารพิค

เมื่อผู้อ่านเขากลได้ก็จะอ่านกลบทนี้ได้อีกต้อง กลอนกลบทที่มีการ เขียนเป็นรูป
แบบพิเศษนี้มีทั้งหมด ๕ กลบท ได้แก่ กลบทดอกไม้พวงคานอง กลบทลิ้นตะกวดคณอง
กลบทนกวางปีก กลบทกลมกลืนกลอน กลบทเมฆลาโยนแก้ว กลบทคุลาช้อนลูก กลบทคม
ใบผัก กลบทม้าลาพอง และ กลบทหญิงสืน(กิน)หาง

จ.๓.๔ กลอนกลบทที่ใช้กลไกผสม

กลอนกลบทที่ใช้กลไกผสม หมายถึง กลอนกลบทที่นำระบบทางภาษามากกว่า
๑ ระบบมาใช้ในการสร้างกล แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มย่อยคือ

ก. กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางพยางค์และเสียงมาใช้ในการสร้างกล
หมายถึง กลอนกลบทที่นำเอาพยางค์รวมทั้งเสียง ซึ่งอาจเป็นเสียงพยัญชนะ เสียงสระ
หรือทั้ง เสียงพยัญชนะและสระมาใช้ในการสร้างกล มีทั้งหมด ๕ กลบท ได้แก่ กลบทอักษร
ภคศล กลบทสับคัสบั้ง กลบทวิสูตรสองไซ กลบทนาครินทร์ กลบทบเค้นกลางสระบัว
กลบทจกรุงคนายก กลบทพักพันร้าน กลบทนารายณ์ประลองศิลป์ และกลบทพิณประสานสาย

ตัวอย่าง เช่น กลบทอักษรภคศล

"ราชาราชขึงนึ่งนิกพิง

วาทาวาทงสังเสียดูญ

เพ็ชฌภาเพ็ชฌภาภูมาทเมียงมูล

ภทรธนูลภทรธเนครเคือคคูแดง"

(ศิริวิบูลย์คดีชาคก)

จะเห็นได้ว่า ในแต่ละวรรคจะมีการซ้ำรูปพยางค์ ๑ รูป และมีการซ้ำของเสียง
พยัญชนะอย่างน้อย ๑ เสียงด้วย เช่น วรรคสคับมีการซ้ำของรูปพยางค์ "รา" และมีการ
ซ้ำเสียงพยางค์ /ch/ ๑ ครั้งด้วย

ข. กลอนกลบทที่ใช้กลไกทางพยางค์และทางระบบอักษร หมายถึง กลอนกลบทที่นำทั้งพยางค์และการเขียนตัวอักษรมาเป็นกลมีทั้งหมด ๒ กลบทได้แก่ กลบทตรีประดับ (ประดับ) และกลบทตรีเพ็ชรพวง

ตัวอย่าง เช่น กลบทตรีประดับ

"ทุกซ์เข้าค้ำค้ำค้ำนิ่งกึ่ง เคือนเศษ ได้ฟัง เหตุกระแสน้ำเสื่อสรวยเส

หึ่ง เรือนส่ายส่ายส่ายก็คล้ายคเน จึงถ่ายเพทาซิ่งซิ่งซิ่งเคื่อง"

(คำราเพลงยาว)

เห็นได้ว่า ในแต่ละวรรคจะมีการซ้ำรูปพยางค์เดียวกัน ๓ ครั้งและในรูปพยางค์ที่ซ้ำกันนี้จะมีรูปวรรณยุกต์ต่างกัน ๓ แบบด้วยคือ พยางค์ที่ ๑ ไม่มีรูปวรรณยุกต์ พยางค์ที่ ๒ มีรูปวรรณยุกต์เอก (1) และพยางค์ที่ ๓ มีรูปวรรณยุกต์ (๒) หรือจะเรียงกลับกันจากพยางค์ที่มีรูปวรรณยุกต์โท พยางค์ที่มีรูปวรรณยุกต์เอก และพยางค์ที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์ก็ได้

๖.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับชื่อของกลอนกลบท

ข้อค้นพบที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของกลอนกลบทไทยก็คือ การพบว่ารูปแบบของกลอนกลบทกับชื่อของกลอนกลบทนั้นมีความสัมพันธ์กัน และสามารถแยกความสัมพันธ์นี้ได้เป็น ๓ แบบคือ

๖.๔.๑ ความสัมพันธ์แบบตรง หมายถึงการที่ตัวตั้งชื่อของกลอนกลบทตรงตามรูปแบบของกลไกที่ใช้ เช่น "บังคับให้ใช้แต่ ก กา" "บังคับให้ใช้แต่ ก กา กน" ฯลฯ กลอนกลบทที่มีความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับชื่อของกลบทแบบตรงนี้มีทั้งหมด ๗ กลบท ได้แก่ "บังคับให้ใช้แต่ ก กา" "บังคับให้ใช้แต่ ก กา กน" "บังคับให้ใช้ ก กา กง" "บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กค" "บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กค กก" "บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กค กก กบ" และ "บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กค กก กบ กม" กลอนกลบททั้ง ๗ ชนิดนี้จะเป็นกลบทที่พบเฉพาะในกลบทศิริวิบุลยคติชาติกเท่านั้น กล่าวคือเกิดขึ้นครั้งเดียวและไม่พบอีกในสมัยหลัง

๖.๔.๒ ความสัมพันธ์แบบอธิบาย หมายถึงการที่กริยาคำชื่อของกลอนกลบท
ไว้แล้วยังมีการอธิบายรูปแบบของกลอนอีกด้วย เช่น กลบทอักษรกลอนค้าย บังคับให้ใช้
อี อู อะ กค กก กบ ฯลฯ กลอนกลบทที่มีความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับชื่อแบบอธิบายนี้มี
ทั้งหมด ๑๗ กลบทและแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มย่อยคือ

๖.๔.๒.๑ กลุ่มอธิบายรูปแบบของกลอนที่เป็นเสียงและตัวอักษร มี
๑๐ ชนิดได้แก่ กลบทอักษรล้วน บังคับให้ใช้วรรคละ ๓ อักษร กลบทอักษรสลับล้วน ระยะ
ละสามอักษร กลบทครึ่งยก บังคับให้ใช้อักษรวรรคละสามคู่อักษร กลบทสุนทรภู่กล
บังคับให้ใช้แค่ สอ มีให้ใช้ สอ ขอ กลบทวิมลวาที บังคับให้ใช้แค่ สอ มีให้ใช้ สอ ขอ
กลบทอธิปคืออักษร บังคับให้ใช้แค่ ขอ มีให้ใช้ สอ สอ กลบทกระจายนมณฑล วรรคประภม
ให้มีอักษรสูงนำหน้าวรรค วรรคที่สองอักษรกลางนำหน้าวรรค วรรคที่สามอักษรค่านำหน้า
วรรค กลบทถาวรธิดา บังคับให้ใช้น้มนันทุวรรคมีให้ใช้น้มนลาย กลบทวิมลอนุกล
บังคับให้ใช้น้มนลายทุวรรคมีให้ใช้น้มน และกลบทอุษะโรจวิลาส บังคับให้ใช้พินทุเอก
วรรคหนึ่ง มีให้ใช้พินทุเอกพินทุ์หกพันกันดังกลบททั้งปวง

๖.๔.๒.๒ กลุ่มอธิบายเกี่ยวกับมาตราการประสมอักษร มีทั้งหมด
๗ กลบท ได้แก่ กลบทอักษรกลอนค้าย บังคับให้ใช้ อี อู อะ กค กก กบ กลบท
ตะเข็บไค้ซอน กำหนดอักษรลหุนำครุคั่นกันดังนี้ กลบทบรรจตุก กำหนดครุหนึ่ง ลหุสอง
ทุวรรค กลบทมาลีนี้โรจกิต มีมะคละสอง มะคละหนึ่ง มะคละสองอยู่เรียงกัน กลบท
วิกลิตสทสา มีมะคละ สะคละ ชะคละ สะคละ ตะคละสองครุ กลบทอินทาทิกรวรรคประภม
ให้ใช้ตะคละ วรรคที่สองให้ใช้สะคละ วรรคที่สามใช้ชะคละ วรรคที่สี่ครุสอง และกลบท
वलันคิลกาวาที วรรคประภมาให้ใช้สะคละ วรรคที่สองมะคละ วรรคที่สามที่สี่ชะคละ วรรค
ที่ห้าครุ ๒

กลบทที่มีความสัมพันธ์แบบอธิบายนี้จะพบในกลบทศิริวิบุลจิตติชากกและค้ำรา
เพลงยาวกลบทและกลอักษร กล่าวคือเป็นแบบที่เกิดต่อเนื่องกันมา ๒ สมัยและในสมัยสุดท้าย
หายไป

๖.๔.๓ ความสัมพันธ์แบบสอดคล้อง หมายถึงการที่กริยาคำชื่อของกลอน

กลบทให้สอดคล้องกับรูปแบบของกลไก เช่น กลบทเบญจวรรณห้าสี่ จะบ่งให้รู้ว่ามีกาารซ้ำเสียงพยัญชนะเดียวกัน ๕ ครั้ง กลบททยหลังเข้าคลง จะบ่งให้รู้ว่าจะต้องอ่านจากพยางค์ท้ายวรรคมาหาพยางค์ต้นวรรค ซึ่งการที่กวีตั้งชื่อกลบทไว้หลากหลายกลบทนั้น พบว่าชื่อของกลอนกลบทบางชนิดจะมีความสอดคล้องกับรูปแบบของกลไกด้วย ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้รับสารสามารถที่จะเข้าใจกลไกได้ง่ายขึ้น

กลบทที่มีความสัมพันธ์แบบสอดคล้องนี้จะพบทั้งในกลบทอิริวิบุลภคคิชาคก คาราร เพลงยาวกลบทและกลอักษร และกลบทสุภาภคิ กล่าวคือ เป็นแบบที่ต่อเนื่องกันมาทั้ง ๓ สมัย

๖.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาของกลอนกลบท

เนื่องจากคาราร เพลงยาวกลบทและกลอักษรและกลบทสุภาภคิคนั้นผู้แต่งจะแต่งให้มีเนื้อหาในเรื่องเดียวกันคือ คาราร เพลงยาวกลบทและกลอักษร เป็นเรื่องราวของความรักมีการผูกพัน คัดพ้อต่อกัน ส่วนกลบทสุภาภคิจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสั่งสอนตรงกันข้ามกับกลบทอิริวิบุลภคคิชาคก ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนามีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปคือ เนื้อเรื่องมีความหลากหลายกัน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาของกลอนกลบทในกลบทอิริวิบุลภคคิชาคก และพบว่ามีความสัมพันธ์กันเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๖.๔.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาที่หาหน้าที่สลับและสรุปเรื่องและเนื้อหาที่บรรยายเหตุการณ์หรือตัวละครคือ เป็นเนื้อหาที่ใช้ในการดำเนินเหตุการณ์และเรื่องราวของตัวละครต่างๆ เป็นเนื้อหาที่จะคัดหรือละทิ้งไม่ได้ เพราะถ้าขาดเนื้อหาส่วนนี้เนื้อเรื่องจะขาดความต่อเนื่องกันซึ่งจะเป็นผลทำให้ผู้รับสารไม่เข้าใจเรื่องราวความเป็นมาของเรื่องได้โดยตลอด ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาที่หาหน้าที่สลับและสรุปเรื่อง และบรรยายเหตุการณ์หรือตัวละครจะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ใช้รูปแบบธรรมดาหรือไม่ซับซ้อนมากกว่าแบบซับซ้อน เช่น จะใช้จำนวนของหน่วยต้นแบบ จำนวนของหน่วยผลลัพธ์และจำนวนผลรวมของหน่วยผลลัพธ์น้อยกว่าหน่วยในสัดส่วนที่มากกว่าจำนวน

ของหน่วยคันแบบ จำนวนของหน่วยผลลัพธ์และจำนวนผลรวมของหน่วยผลลัพธ์มากหน่วย

๖.๕.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาที่หาหน้าที่บรรยายทั้ง

เหตุการณ์และความรู้สึกของตัวละคร และเนื้อหาที่บรรยายธรรมชาติ อารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ คือ จะเป็นเนื้อหาที่มุ่งเล่าการดำเนินเรื่องโดยตรง แต่จะเป็นเนื้อหาที่จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจเพื่ออารมณ์ไปต่างๆ ได้ เช่น เกิดความรู้สึกรื่นเริงบันเทิงใจหรือเกิดความเศร้าโศกเสียใจ ฯลฯ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาที่หาหน้าที่บรรยายทั้ง เหตุการณ์และความรู้สึกของตัวละคร และเนื้อหาที่บรรยายธรรมชาติ อารมณ์และความรู้สึกต่างๆ นี้ จะมีความสัมพันธ์กัน ณ ลักษณะที่ใช้รูปแบบซับซ้อนมากกว่ารูปแบบธรรมดา เช่น จะใช้จำนวนของหน่วยคันแบบ จำนวนของหน่วยผลลัพธ์ และจำนวนผลรวมของหน่วยผลลัพธ์หลากหลายมากหน่วยยิ่งขึ้น โดยมีแนวโน้มของสัดส่วนการใช้จำนวนของหน่วยคันแบบ จำนวนของหน่วยผลลัพธ์ และจำนวนผลรวมของหน่วยผลลัพธ์น้อยหน่วย ลดลงมากกว่ากลบทที่มีเนื้อหาในการดำเนินเรื่องโดยตรง

๖.๖ จังหวะและท่วงเสียงในการอ่านกลอนกลบท

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือถึงแม้กลอนกลบทจะมีวจนลีลาเฉพาะของตนเอง แตกต่างไปจากกลอนสุภาพก็ตาม แต่ผู้วิจัยกลับพบว่าจังหวะและท่วงเสียงในการอ่านกลอนกลบทนั้นต่างไปจากกลอนสุภาพ และจังหวะและท่วงเสียงในการอ่านกลอนกลบทที่มีรูปแบบกลไกต่างกันก็จะมีจังหวะและท่วงเสียงเหมือนกันด้วย ซึ่งจังหวะในการอ่านกลอนกลบทนั้นท่วงวรรคจะแบ่งได้เป็น ๓ ตอน แต่ละตอนจะประกอบด้วยหน่วยจังหวะ ๒ หน่วย แต่ละหน่วยจังหวะจะประกอบด้วยพยางค์ที่ลงเสียงหนัก ๑ พยางค์ซึ่งจะเป็นพยางค์ปกติที่ลงเสียงหนักหรือเป็นพยางค์เงียบก็ได้ นอกจากนี้ในแต่ละหน่วยจังหวะนอกจากมีพยางค์ปกติที่ลงเสียงหนักหรือพยางค์เงียบแล้วยังอาจมีพยางค์เบาเป็นสมาชิกได้อีกตั้งแต่ ๑ - ๒ พยางค์ และโดยทั่วไปจะมีหน่วยจังหวะหยุดอีก ๒ หน่วยจังหวะโดยหน่วยจังหวะหยุด ๑ หน่วยจะเกิดต่อจากหน่วยจังหวะตอนที่ ๓ เสมอ ส่วนอีก ๑ หน่วยจังหวะนั้นจะเกิดคั่นระหว่างหน่วย

จังหวัดตอนที่ ๑ กับหน่วยจังหวัดตอนที่ ๒ หรือระหว่างหน่วยจังหวัดตอนที่ ๒ กับหน่วย
จังหวัดตอนที่ ๓ ก็ได้ ยกเว้นวรรคที่ขึ้นต้นของกลบทจะมีหน่วยจังหวัดหน้าวรรคอีก
๑ หน่วย ดังนั้นสรุปได้ว่าการอ่านกลอนกลบทโดยทั่วไปนั้น แต่ละวรรคจะมีหน่วยจังหวัด
ทั้งหมด ๘ หน่วย ยกเว้นวรรคที่ขึ้นต้นคาบประพันธ์จะมี ๕ หน่วยคือเพิ่มหน่วยจังหวัดอีก
๑ หน่วยซึ่งผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นในแผนผังต่อไปนี้

แผนผังที่ ๗ แสดงหน่วยจังหวัดในการอ่านกลอนกลบท

(#) {/x/x/} (#) {/x/x/} (#) {/x/x/} #

ในที่นี้ { } = ๑ คน # = หน่วยจังหวัดหยุดปกติ

(#) = หน่วยจังหวัดหยุดที่เกิดในตำแหน่งที่ไม่แน่นอน

/x/ = หน่วยจังหวัด ๑ หน่วยซึ่งจะได้แก่พยางค์ปกติที่ลงเสียงหนักหรือ

พยางค์เงียบก็ได้ วรรคจะมีหรือไม่มีพยางค์เบาเป็นสมาชิกของหน่วยก็ได้ หากมีก็จะมีได้ไม่
เกิน ๒ พยางค์

ส่วนทานองเสียงในการอ่านกลอนกลบทนั้น พบว่า กลอนกลบทจะมีทานองเสียง
ในการอ่านที่เป็นระบบคือ

วรรคสุดท้ายจะมีทานองเสียง ๓ แบบคือ ทานองเสียงขึ้นทั้งแบบค่อเนื่องพิสัย
กว้างและแบบขึ้นในคอนท้ายพิสัยแคบและทานองเสียงตกแบบคงระดับในคอนท้ายพิสัยแคบ

วรรครับจะมีทานองเสียงขึ้นแบบค่อเนื่องพิสัยกว้าง

ส่วนวรรครองและวรรคส่งนั้นจะมีทานองเสียงตกโดยทั่วไปจะเป็นเสียงตก
แบบค่อเนื่องพิสัยแคบ หรือ เสียงตกแบบคงระดับในคอนท้ายพิสัยแคบ ยกเว้นวรรคส่งที่เป็น
วรรคสุดท้ายของกลบท จะมีทานองเสียงเป็นเสียงตกแบบค่อเนื่องพิสัยกว้าง

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการอ่านร้อยกรอง เช่น ดวงใจ ชุ่มพล และ
 ฤคา อรุณเวช เกี่ยวกับการอ่านกลอนกลบทแบบทานองเสนาะ ทั้ง ๒ ท่าน ลงความ
 เห็นเป็นแบบเดียวกันว่า การอ่านกลอนกลบทแบบทานองเสนาะอ่านยากกว่ากลอนประ
 เภทอื่น
 คือ ไม่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ออกมาทางเสียงได้อย่างเต็มที่ น่าเสียงไม่ค่อย
 เนื่องกันอย่าง
 ร่ารื่น ค่อนข้างจะตะกุกตะกัก ดังนั้นจึงฟังดูไม่ไพเราะเท่าที่ควร

๖.๗ ความแตกต่างของกลอนกลบทในสมัยต่างๆ

กลอนกลบททั้ง ๓ เล่มคือ กลบทศิริวิบุลภิกคิชาดก คาราวาทองกลบทและ
 กลอักษรและกลบทสุภาภิกคิชาดกนี้แต่งขึ้นในสมัยที่แตกต่างกันมีผู้แต่งคนละคนกัน คือ กลบทศิริวิบุ
 ลภิกคิชาดกแต่งโดยหลวงศรีบริษา (เซ่ง) ซึ่งสันนิษฐานกันว่าแต่งขึ้นในคอนปลายของกรุงศรี
 อโยธยาคือสมัยพระเจ้าบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - ๒๓๐๑) ส่วนคาราวาทองกลบทและ
 กลอักษรนั้นแต่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๗๕) โดยกวีหลายคน
 และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระราชนิพนธ์ด้วย สำหรับกลบทสุภาภิกคิ
 ชาดกแต่งโดยหลวงธรรมวิมล (ถึก จิตรกรถึก) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ จึงมีสิ่งที่น่าสนใจที่ควรนำ
 มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันเพื่อจะหาให้เห็นถึงความเป็นมาของกลอนกลบทอันจะหาให้มี
 ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของกลอนกลบทที่ยิ่งขึ้นดังนี้

๖.๗.๑ จำนวนของกลอนกลบท กลบทศิริวิบุลภิกคิชาดกจะมีจำนวนชนิดของ
 กลอนกลบทมากที่สุด คือ มีจำนวนกลบท ๘๕ ชนิด ส่วนคาราวาทองกลบทและกลอักษรมี
 จำนวนกลบท ๖๕ ชนิด และกลบทสุภาภิกคิชาดกจะมีจำนวนกลบทน้อยที่สุดคือ มีเพียง ๕๕ ชนิด สิ่ง
 ที่มองเห็นตรงนี้ก็คือน้ำหนักของกลอนกลบทจะลดลงไปเรื่อยๆ ตามสมัยที่แต่ง

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดก็พบว่ามีสิ่งที่น่าสนใจควรกล่าวถึงคือ แม้คารา
 วาทองกลบทและกลอักษรจะมีจำนวนกลบทน้อยกว่ากลบทศิริวิบุลภิกคิชาดก แต่เมื่อดูถึง
 ชนิดของกลบทแล้วปรากฏว่า ในคาราวาทองกลบทและกลอักษรนี้มีกลบทที่แตกต่างจาก
 กลบทศิริวิบุลภิกคิชาดกถึง ๑๕ ชนิด นี่แสดงให้เห็นว่า เมื่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุง

รัตนโกสินทร์นั้นมิกลบที่ไม่ได้รับความนิยมนำมาแต่งจึงไม่ปรากฏอีก . เป็นจำนวนถึง ๓๖ กลบท (ดูรายละเอียดในบทที่ ๓) ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กลบทสุภาวดีจะมีกลอนกลบทเพียง ๕๘ ชนิดโดยจะซ้ำกับชนิดของกลอนกลบทในตำราเพลงยาว กลบทและกลอักษรทั้งหมด แสดงว่าในช่วงนี้มีกลบทที่ไม่ได้รับความนิยมนำมาแต่งอีก ๖ ชนิด และในสมัยปัจจุบันนี้ไม่มีผู้ใดแต่งคำประพันธ์เป็นกลอนกลบททั้งเล่ม คงมีแต่แต่งประปรายลงในหนังสือต่างๆ เป็นบางโอกาสเท่านั้นจึงไม่สามารถที่จะทราบได้อย่างแน่นอนว่าจะมีกลอนกลบทชนิดใดคงเหลืออยู่บ้าง

๖.๗.๒ จากการที่จำนวนของกลอนกลบทลดลง เรื่อยตามสมัยที่แต่ง ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์หาคู่กลไกของกลบทที่ไม่ปรากฏอีก พบว่า กลบทที่ไม่ปรากฏในช่วงแรกซึ่งมี ๓๖ กลบทจะเป็นกลบทที่มีรูปแบบกลไก เป็นการกำหนดเฉพาะ ๒๒ กลบท ได้แก่ กลบทคุณบทสิงหพาท จตุรงค์ขะยมก กลอนลิลิต บังคับให้ใช้แค่ ก กา บังคับให้ใช้ ก กา กน บังคับให้ใช้ ก กา กน กง บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กค บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กค กก บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กค กก กบ บังคับให้ใช้ ก กา กน กง กค กก กบ กม อินทาทิกร บวรวิเศษ วสันตคิลกาวตี มาลีโรสลิต วิกลิตสหสา สุนทรภัสสร วิมลวาที อธิปไตยอักษร กระจายนะมณฑล ถาวรธิดา โสภนาอนุกุล และอุษะโคตรภักวิลาส เป็นกลบทที่มีรูปแบบกลไกที่เป็นการซ้ำ ๑๒ กลบท ได้แก่ กลบทจตุรงค์นาคยก นารายณ์ทรงเครื่อง จตุรงค์ประคืบ หงษ์ทองสีลา บุษบงแย้มพกา ภูมรินทร์เซยทราบเกสร ทศประวัตินุกระหวัดหาง อักษรบริพันธ์ อักษรล้วน ช้างชูวง และอักษรระภัสสร โดยกลบทแต่ละชนิดจะมีการซ้ำที่มีลักษณะซ้ำซ้อนหรือไม่ก็จะมีจำนวนของหน่วยคำแบบมากกว่า ๑ หน่วยหรือไม่ก็จะมีจำนวนของหน่วยผลลัพธ์มากกว่า ๒ หน่วย ส่วนกลบทมธุรสวาทีนั้นเหตุที่ไม่ได้นำมาแต่งอีกในสมัยรัชกาลที่ ๓ เนื่องจากสุนทรภู่เข้ามาคิดแปลงใช้ในการแต่งกลอนแปดจนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตัว (ชลดา เรื่อง ไทยลิลิต ๒๕๒๗ : ๗๗ - ๑๐๐) และคนทั่วไปก็นำกลบทนี้มาแต่ง เป็นกลอนสุภาพจนไม่ยอมให้เป็นแบบหนึ่งของกลบทในการแต่งกลบทอีกในสมัยหลัง

ส่วนกลบทที่ไม่ปรากฏอีกในสมัยรัชกาลที่ ๖ นั้นมีอยู่ ๖ กลบท เป็นกลบทที่มีรูปแบบ

แบบกลไก เป็นการกำหนดเฉพาะ ๒ กลบทคือ กลบทตะเข็บเต๋ซอน อักษรกลอนตาย เป็นกลบทที่มีรูปแบบกลไกเป็นการซ้ำ ๓ กลบท คือ กลบทดุริยางคจ่าเรียง กวางเดินคง พิมประสานสาย และเป็นกลบทที่มีรูปแบบกลไกทั้งการซ้ำและการกำหนดเฉพาะ ๑ กลบท คือ กลบทลิ้นตะกวดคะนองที่ ๒ ซึ่งความจริงแล้ว กลบทนี้อาจกล่าวได้ว่ายังคงอยู่เพียงแค่ลด จนวนลงใบคือ เต็ม ๑ วรรคจะอ่านได้เป็น ๒ วรรคแต่เมื่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ กลายเป็นอ่านได้เพียงวรรคเดียวเท่านั้น

๖.๗.๓ สาเหตุของการที่กลอนกลบทเสื่อมความนิยมในการแต่งลงไปใน สันนิษฐานได้ว่า คงเนื่องมาจากจุดเริ่มต้นของกลอนกลบทที่เริ่มมาจากการกำหนดรูปแบบ ก่อนแล้วจากรูปแบบที่กำหนดไว้จึงใส่ความหมายหรือสิ่งที่ต้องการสื่อลงไป การเริ่มต้นจากรูปแบบนี้จะทำให้เกิดข้อจำกัดในการใส่ความหมายหรือสิ่งที่ต้องการสื่อ เมื่อผู้แต่งขาดอิสระ านการ เลือกใช้ความหมายหรือสื่อก็เป็นผลทำให้ไม่สามารถที่จะถ่ายทอดเรื่องราวหรืออารมณ์ ต่างๆได้ตามใจชอบ และนอกจากนี้ยังทำให้ขาดเอกลักษณ์เฉพาะตัวอีกด้วย หมายความว่า รูปแบบของคาบระพันธ์นั้นเป็นเหตุที่ว่า เรื่องราวที่จะสื่อ ทำให้ไม่เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการ เลือกใช้ถ้อยคำที่ตนเองต้องการ อีกประการหนึ่งคือ เมื่อมีการกำหนด เฉพาะที่ตายตัวก็ ย่อมจะทำให้ต้องใช้ เวลาในการแต่งมากกว่าคาบระพันธ์ที่ไม่มีกำหนด เฉพาะด้วย กล่าว อย่างง่ายๆ คือ เสีย เวลามากแต่ผลที่ได้รับไม่คุ้มค่าจึง เป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการแต่ง กลอนกลบท นอกจากนี้กลอนกลบทยัง เปรียบเหมือนการเล่น เกมอย่างหนึ่ง แต่เป็นเกมทาง ภาษาจึงต้องจำกัดบริบทในการสื่อคือ จะใช้สื่อได้ เฉพาะในหมู่ผู้ที่ เป็นปราชญ์ทางภาษา เท่านั้น ซึ่งย่อมจะมีจำนวน น้อยมากนัก การที่กลอนกลบทใช้สื่อในหมู่คนที่จำกัด ก็ย่อมจะมีโอกาส เสื่อมความนิยมได้ง่ายกว่าคาบระพันธ์ที่ใช้สื่อได้กับหมู่คนทุกระดับ ดังนั้นจึง เห็นว่าปัจจุบัน มีผู้แต่งกลอนกลบทน้อยมาก และจำนวนครั้งที่แต่งก็น้อยด้วย ซึ่งตรงกันข้ามกับกลอนแปด หรือกลอนสุภาพที่ยังคงแพร่หลายอยู่

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเกี่ยวกับกลอนกลบทไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจกลไกในการสร้างกลของกลอนกลบทไทยได้อย่างเป็นระบบ อันจะเป็นประโยชน์โดยตรงแก่ผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการสร้างกลในร้อยกรองไทยซึ่งนอกจากจะพบในกลอนแล้วยังมีการสร้างกลในร้อยกรองชนิดอื่น ๆ อีก เช่น โคลงและฉันท์ ฯลฯ การเข้าใจกลไกในการสร้างกลนั้นนอกจากจะทำให้เราทราบวิธีการของกวีในการสร้างกลแล้วยังจะทำให้ทราบถึงสาเหตุของการเสื่อมความนิยมในการแต่งกลอนกลบทด้วยและในขณะเดียวกันก็สามารถมองเห็นช่องทางที่จะฟื้นฟูหรือพัฒนารูปแบบของกลอนกลบทได้ ซึ่งช่องทางที่จะฟื้นฟูหรือพัฒนารูปแบบของกลอนกลบทนั้นจะขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. ผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในการที่จะฟื้นฟูหรือพัฒนากลอนกลบทนั้นจะต้องตั้งกลุ่มของผู้ส่งสารหรือผู้แต่งและผู้รับสารหรือผู้อ่านขึ้นมาก่อนซึ่งอาจเริ่มจากการตั้งเป็นชุมนุมหรือกลุ่มผู้สนใจก็ได้

๒. ทว่าการฟื้นฟูกลอนกลบทที่มีรูปแบบกลไกเข้มซับซ้อนมากนักก่อน เช่น กลบทห้าหน้าค่อคอก ซึ่งใช้การซ้ำเสียงสระของพยางค์ที่ ๗ - ๘ ในแต่ละวรรคเป็นกล ซึ่งกลอนกลบทที่มีข้อจำกัดมากนักนี้จะทำให้ผู้แต่งมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์หาคำมาใช้ในการแต่งได้ง่ายขึ้นก็จะเกิดความสนุกในการแต่ง

๓. เปลี่ยนกระบวนการในการเริ่มต้นของกลอนกลบทเสียใหม่ โดยให้เริ่มจากความหมายก่อนแล้วจึงกำหนดรูปแบบขึ้นมา ซึ่งรูปแบบที่กำหนดขึ้นมานี้อาจเป็นรูปแบบที่มีอยู่เดิมหรือเป็นรูปแบบที่คิดขึ้นเองก็ได้

เนื่องจากการวิจัยเกี่ยวกับกลอนกลบทไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีข้อจำกัดบางประการจึงทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงรายละเอียดซึ่งน่าสนใจบางอย่างได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะจุดที่น่าสนใจที่ควรจะศึกษาต่อไปสำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับกลอนกลบทไทย ดังนี้

๑. ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกลไกในการสร้างกลของกลอนกลบทไทย ซึ่งพบว่า

มีกลบทบางชนิด เช่น กลบทตะเข็บใต้ซอน กลบทอินทาทิกร และกลบทวารโคฎก ฯลฯ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับครุ ลหุ และเนื่องจากการกำหนดเกี่ยวกับครุ ลหุนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจังหวะ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่ผู้แต่งจะกำหนดค่าจังหวะเป็นกลอย่างหนึ่งของกลอนกลบทไทยด้วย

๒. การวิเคราะห์เกี่ยวกับจังหวะในการอ่านกลอนกลบทไทยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้เครื่องแสดงคลื่นเสียงด้วยคอมพิวเตอร์ประกอบด้วย แต่ยังไม่ได้นำผลมาใช้ในการพิจารณาตัดสินว่า พยางค์ใดจะเป็นพยางค์ที่ลงเสียงหนัก หรือพยางค์ใดเป็นพยางค์เบา ในกรณีที่มีหน่วยจังหวะเกิดต่อเนื่องกันถึง ๔ หน่วย วิชาไม่มีจังหวะหยุดมาคั่น ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่า ในกรณีเช่นนี้จะมีลักษณะทางกลศาสตร์บางประการหรือไม่ที่สามารถจะนำมาบ่งชี้ถึงพยางค์ที่ลงเสียงหนักหรือพยางค์เบาได้

๓. สำหรับการวิเคราะห์ท่วงนองเสียงในการอ่านกลอนกลบทไทยแบบท่วงนอง เสนาะนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เฉพาะท่วงนองเสียง (intonation) ของพยางค์สุดท้ายในแต่ละวรรคเท่านั้น ด้วยมีจุดประสงค์เพื่อจะเปรียบเทียบกับข้อกำหนดเกี่ยวกับเสียงวรรณยุกต์ของพยางค์ท้ายวรรคแต่ละวรรคของกลอนสุภาพที่คำารานันท์ได้บัญญัติไว้ ดังนั้นจึงควรที่มีการศึกษาเกี่ยวกับท่วงนอง (melody) ของการอ่านกลอนกลบทไทยแบบท่วงนอง เสนาะ เป็นแต่ละวรรคบ้าง เพื่อจะได้ทราบถึงท่วงนองในการอ่านกลอนกลบทไทยได้สมบูรณ์และถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น